

ریاست جمهوری
معاونت حقوقی

سند جامع اصلاح و توسعه نظام حقوقی

و تدابیر اجرایی آن

به کوشش و با نظارت
www.ketab.ir

علی‌احمدی

معاون حقوقی رئیس جمهور

دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران

فیپا

سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

سرشناسه: جنیدی، لعیا، ۱۳۴۷-

عنوان و نام پدیدآور: سند جامع اصلاح و توسعه نظام حقوقی و تدابیر اجرایی آن/ به کوشش و با نظارت لعیا جنیدی؛ ویراستاری ام‌سلمه نوری؛ [برای] ریاست جمهوری، معاونت حقوقی. مشخصات نشر: تهران، ریاست جمهوری، معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات، اداره چاپ و انتشار، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۱۴۶ ص؛ ۲۱/۵ × ۱۴/۵ س م.

شابک: ۲۵۰۰۰۰ ریال ۲-۱۰-۶۲۳ ۷۸۴۶-۹۷۸

وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا

موضوع: اصلاحات حقوقی -- ایران

موضوع: Law reform -- Iran

موضوع: حقوق -- تدوین و تنقیح

موضوع: Law -- Codification

شناسه افزوده: ایران. ریاست جمهوری. معاونت حقوقی

شناسه افزوده: ایران. ریاست جمهوری. معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات

کشور. اداره چاپ و انتشار

رده‌بندی کنگره: KM۴۷۰

رده‌بندی دیویی: ۳۴۰/۳۰۹۵۵

شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۵۷۹۷۲

وضعیت رکورد کتابشناسی: فیپا

سند جامع اصلاح و توسعه نظام حقوقی و تدابیر اجرایی آن

به کوشش و با نظارت: لعلیا جنیدی، معاون حقوقی رئیس جمهور
ناشر: معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات معاونت حقوقی رئیس جمهور

ویراستاری و صفحه‌آرایی: ام‌سلمه نوری

چاپ و لیتوگرافی: سعید بنائی، حسن نعمتی

تاریخ و نوبت چاپ: تابستان ۱۴۰۰، چاپ اول

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت کتاب: ۳۰۰/۰۰۰ ریال

اداره چاپ و انتشار معاونت تدوین، تنقیح و انتشار قوانین و مقررات
نشانی: تهران، خیابان ولی عصر (عج)، قبل از چهار راه جمهوری اسلامی، شماره
۲۱۵۸

پیامک: ۶۴۴۵۵۵۷۷۷۸

کد پستی: ۱۳۱۶۷۶۷۴۵۱

تلفن: ۰۹۸۲۱-۶۶۴۹۲۷۰۸

دورنگار: ۰۹۸۲۱-۶۶۴۹۲۷۰۷

پایگاه اینترنتی: www.dotic.ir

پست الکترونیک: law@iripo.ir

تمامی حقوق مادی این اثر برای معاونت حقوقی رئیس جمهور محفوظ است.

فهرست مطالب

درآمد ۶

فصل یکم: مفاهیم، شاخص‌ها، قلمرو و موضوعات

- یکم - مفهوم اصلاح، توسعه و تحول نظام حقوقی ۹
 دوم - شاخص‌های اصلاح، توسعه و تحول نظام حقوقی ۱۰
 سوم - قلمرو اصلاح و توسعه نظام حقوقی ۱۱
 چهارم - موضوعات بنیادین و راهبردی نظام حقوقی ۱۲

فصل دوم: آسیب‌شناسی، توصیف و تحلیل نظام حقوقی

- یکم - آسیب‌شناسی حوزه‌ی سیاست‌گذاری حقوقی ۱۵
 الف) رویکرد قانونگذاری ۱۵
 ب) رویکرد وضع مقررات ۱۸
 پ) تعامل با نظام حقوق بین‌الملل ۱۹
 دوم - آسیب‌شناسی حوزه‌ی مدیریت حقوقی ۲۱
 الف) ساختار حقوقی و پیرا حقوقی ۲۱
 ب) کنشگران (منابع انسانی) حقوقی و پیرا حقوقی ۲۲
 پ) امکانات و زیرساخت‌های حقوقی ۲۳
 ت) سلامت اداری نظام حقوقی ۲۴
 ث) آموزش و پژوهش حقوقی ۲۴
 سوم - آسیب‌شناسی حوزه‌ی پیشگیری از جرم، تخلف و آسیب‌های اجتماعی ۲۵
 الف) نهادهای پیشگیری ۲۵
 ب) تدابیر پیشگیری ۲۵
 چهارم - آسیب‌شناسی حوزه‌ی رسیدگی ۲۶
 الف) دادرسی عادلانه ۲۶
 ب) اجرای آراء و تصمیم‌ها ۲۸

فصل سوم: رویکردهای راهبردی

- یکم - بیانیه‌ی مأموریت ۳۰
 دوم - چشم‌انداز ۳۰
 سوم - ارزش‌های بنیادین ۳۱

- چهارم - هدف‌های کلان..... ۳۱
پنجم - راهبردها..... ۳۲

فصل چهارم: راهکارها

- یکم: راهکارهای فراگیر..... ۳۵
دوم: راهکارهای تخصصی..... ۳۵
الف) سیاست‌گذاری حقوقی..... ۳۵
۱. قانون‌گذاری..... ۳۵
۲. مقررات‌گذاری..... ۳۸
۳. تعامل با نظام حقوق بین‌الملل..... ۳۹
ب) مدیریت حقوقی..... ۴۰
۱. ساختار حقوقی و پیرا حقوقی..... ۴۰
۲. کنشگران (منابع انسانی) حقوقی و پیرا حقوقی..... ۴۱
۳. امکانات و زیرساخت‌های حقوقی..... ۴۱
۴. سلامت اداری نظام حقوقی..... ۴۲
۵. آموزش و پژوهش حقوقی..... ۴۳
پ) پیشگیری..... ۴۳
۱. نهادهای پیشگیری..... ۴۳
۲. تدابیر پیشگیری..... ۴۴
ت) رسیدگی حقوقی..... ۴۴
۱. دادرسی عادلانه..... ۴۴
۲. اجرای آراء و تصمیم‌ها..... ۴۶

پیوست‌ها

- پیش‌نویس لایحه اصول و قواعد قانون‌نویسی..... ۴۸
لایحه جامع شفافیت..... ۷۵
لایحه نحوه مدیریت تعارض منافع در انجام وظایف قانونی و آرایه خدمت عمومی..... ۹۱
لایحه ایجاد نهاد ملی حقوق بشر و شهروندی..... ۱۱۰
پیش‌نویس لایحه عدالت ترمیمی..... ۱۲۰
منشور اخلاق حرفه‌ای کارگزاران مجموعه حقوقی دولت..... ۱۳۱
گذری بر اهم اقدامات معاونت حقوقی رییس جمهور..... ۱۴۰

درآمد

ارتقای سطح هنجارگذاری و حقوق‌گرایی به منظور بالا بردن کیفیت پیش‌بینی قوانین و مقررات، پیش‌گیری از جرم‌ها، تخلف‌ها و آسیب‌های اجتماعی، رسیدگی عادلانه به اختلاف‌های حقوقی و کیفری و بهبود فرآیند اجرای قوانین و مقررات با رویکرد تقویت حاکمیت قانون از بایسته‌ها و ضرورت‌های اساسی است. دسترسی به این هدف، زمینه‌ی دسترسی شهروندان به حق‌های بنیادین و عدالت پایدار حقوقی و کارآمدی نظام حکمرانی را فراهم می‌آورد. بر همین اساس و با توجه به اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سیاست‌های کلی نظام و سیاست‌ها و برنامه‌های دولت دوازدهم، آسیب‌شناسی، اصلاح و توسعه نظام حقوقی از جمله نیازهای اساسی کشور است. با این توضیح و در چارچوب مأموریت‌های معاونت حقوقی و بر اساس تجربیات حاصل از چهار سال مطالعات و فعالیت‌های اجرایی مدیران و کارشناسان این معاونت و نیز نظرخواهی گسترده از جامعه علمی و حرفه‌ای کشور^۱ "سند جامع اصلاح و توسعه نظام حقوقی" به عنوان یک سند راه‌نمای برای ارزیابی وضعیت فعلی نظام حقوقی کشور و آسیب‌های مهم آن و نیز ترسیم نقشه راه به سوی یک نظام حقوقی مطلوب یا دست کم یک نظام حقوقی توسعه‌گرا و بهبودیابنده پی‌ریزی و تنظیم شده است.

این سند با رویکرد توسعه‌ی حقوقی، تقویت حکومت قانون، اتخاذ سیاست حقوقی مشارکتی در اداره‌ی اجتماع، پیشگیری از جرم‌ها، تخلف‌ها و آسیب‌های اجتماعی، ارتقای دادرسی عادلانه، و افزایش هم‌گرایی و همکاری در حوزه‌ی حقوق بین‌الملل تهیه و تدوین گردید. از آنجا که توسعه‌ی حقوقی در مقایسه با توسعه‌ی ملی مراحل مختلفی دارد و «رشد» و «پیشرفت» از مراحل نخستین آن به‌شمار می‌آید، انجام «اصلاحات و پیرایش» نظام حقوقی یکی از گام‌های مهم در مسیر توسعه است. فرآیند تحلیل قوانین و مقررات موجود و انجام تغییرات در نظام حقوقی به‌منظور برقراری عدالت و کارایی نظام حقوقی صورت می‌گیرد که مستلزم همکاری گروه‌های مختلف است. بدون انجام این تغییرات در نظام حقوقی نمی‌توان شاهد تحول بود.

در کنار بنیاد نهادن آیین سند بر اصول راهبردی و شاخص‌های توسعه‌ی حقوقی، آسیب‌شناسی، تحلیل و توصیف نظام حقوقی، مقدمه‌ی ضروری برای انجام اصلاحات و طراحی مسیر راه و چشم‌انداز توسعه‌ی حقوقی است که فصل دوم این سند به تحلیل آسیب‌های حقوقی موجود اختصاص یافته است. سپس راه کارهای راهبردی فراگیر و تخصصی برای اصلاح و توسعه‌ی نظام حقوقی در چهار حوزه‌ی سیاست‌گذاری حقوقی، مدیریت حقوقی، پیشگیری و رسیدگی حقوقی ارائه شده است.

در تدوین این سند، از نظرات کارشناسان، حقوق دانان و استادان برجسته‌ی کشور در حوزه‌های مختلف حقوق، اقتصاد، علوم سیاسی، جامعه‌شناسی و توسعه استفاده شده و علاوه بر نشست‌هایی با متخصصان رشته‌های مرتبط و نیز گرایش‌های مختلف حقوق، با تشکیل هفت کارگروه حقوقی و برگزاری جلسات متعدد کارشناسی و مشاوره، و تخصیص بیش از چهار هزار نفر ساعت وقت، به صورت داوطلبانه، متن حاضر تهیه و تدوین شده است. شایسته است این سند با مشارکت دستگاه‌های اجرایی در بخش‌های مربوط به خود مبنای تدوین «اسناد و برنامه‌های راهبردی و اجرایی» متعددی در توسعه و تحول حوزه‌ها و زمینه‌های مختلف نظام حقوقی قرار گیرد. سند جامع اصلاح و توسعه نظام حقوقی سرانجام در تاریخ ۱۴۰۰/۰۵/۱۴ توسط اینجانب ابلاغ گردید.

در معاونت حقوقی رییس‌جمهور نیز با رویکرد اصلاح و توسعه نظام حقوقی اقدامات چندی در جهت تهیه و تدوین اسناد و لوایح صورت گرفته است. پیوست‌های این کتاب شامل برخی از اسناد مهم مرتبط با سند جامع اصلاح و توسعه نظام حقوقیو نیز گزارش مختصر عملکرد معاونت در چهار سال گذشته است که در جای جای آن‌ها اندیشه اصلاح و توسعه دنبال شده است.

لعیا جنیدی

معاون حقوقی رییس‌جمهور

دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران